

EL SISTEMA UNIVERSITARI CATALÀ: DADES I SINGULARITATS

Què s'hi ha de preservar,
què s'hi ha de corregir

OBSERVATORI DEL SISTEMA UNIVERSITARI

@OSUniversitari

<http://www.observatoriuniversitari.org/>

OBSERVATORI
DEL SISTEMA
UNIVERSITARI

EL SISTEMA UNIVERSITARI CATALÀ: DADES I SINGULARITATS

Què s'hi ha de preservar,
què s'hi ha de corregir

Juny 2022

Autoria: Albert Corominas i Vera Sacristán

@OSUniversitari

<http://www.observatoriuniversitari.org/>

/observatoriuniversitari

Taula de continguts

Resum executiu	5
1. El perquè d'aquest informe	7
2. Universitats públiques i universitats privades	8
3. El prestigi del sistema universitari català	9
4. Estudiantat.....	10
4.1. Els nivells d'escolarització universitària	10
4.2. La composició social de l'estudiantat	10
4.3. De la pública a la privada	13
5. El finançament del sistema públic	14
5.1. Composició dels ingressos i la seva evolució.....	14
5.2. El finançament públic	15
5.3. Els ingressos per preus públics.....	16
5.4. Els efectes sobre el total d'ingressos no financers	18
5.5. Observacions addicionals sobre finançament.....	20
6. L'oferta docent	21
7. Recerca i transferència.....	23
7.1. Recerca	23
7.2. Transferència	25
8. Personal docent i investigador	27
8.1. Vies paral·leles	27
8.2. Acreditació diferenciada	27
8.3. El Pla Serra i Húnter	28

8.4.	La Fundació ICREA	28
8.5.	Temporalitat de les plantilles de PDI	28
8.6.	Dedicació a temps parcial	29
8.7.	Manca de relleu generacional.....	30
8.8.	Contractes predoctorals	32
8.9.	Contractes postdoctorals	32
8.10.	Escassedat de la plantilla	34
9.	Personal d'administració i serveis.....	35
9.1.	Estructura de les plantilles de PAS	35
9.2.	Evolució de les plantilles	35
9.3.	Temporalitat de les plantilles de PAS	37
9.4.	Dedicació a temps parcial	38
9.5.	Dimensionament de la plantilla	38
10.	Relacions harmòniques entre govern i universitats.....	40
11.	Conclusions i comentaris.....	41
12.	Fonts d'aquest informe	45

Resum executiu

Entitats i persones que formen part o estan vinculades al sistema universitari català han reivindicat en ocasions diverses la singularitat d'aquest sistema i, en particular, la necessitat que una nova llei universitària tingui prou flexibilitat perquè permeti mantenir-ne els trets distintius.

L'objectiu d'aquest document és analitzar les característiques més rellevants del sistema i així proporcionar elements per determinar quines caldria conservar i quines s'haurien de corregir.

En síntesi, de l'informe es desprèn que el prestigi del sistema, la molt alta productivitat en recerca i el pes significatiu de les activitats de transferència contrasten amb:

- Una dotació pressupostària baixa, en què la subvenció per estudiant és la menor d'Espanya, amb l'única excepció de la Comunitat de Madrid.
- Una plantilla de personal docent i investigador que és la més baixa d'Espanya en relació amb el nombre d'estudiants, que té les taxes de temporalitat i de dedicació a temps parcial més altes, i en què més de la meitat del personal supera els 50 anys d'edat, amb una baixa presència de personal jove en les primeres etapes de la carrera acadèmica.

Altres característiques importants del sistema són:

- La baixa taxa d'escolarització en universitats presencials, que supera només la de Balears, Canàries, Ceuta i Melilla.
- La forta presència d'universitats privades, en part subvencionades amb fons públics, amb una tendència a l'augment de la proporció de l'estudiantat d'aquestes universitats en el conjunt del sistema català.
- Un accés molt desigual, a favor de l'estudiantat de famílies amb nivells alts de renda i de formació.

- Uns preus públics que, malgrat les reduccions més recents, se situen encara entre els més alts d'Espanya.
- Una oferta docent de graus més abundant i de creixement més fort que en les altres comunitats autònomes.
- Doble via (funcionarial i laboral) en la carrera docent del PDI.
- Incidència del govern de la Generalitat en la selecció del PDI, via els programes Serra i Húnter i ICREA.
- Relacions harmòniques entre el govern de la Generalitat i les universitats públiques, que mostren poca propensió a reivindicar obertament un millor tracte pressupostari.

Més enllà de discursos genèrics autocomplaents, el sistema universitari català presenta prou problemes significatius per justificar una reflexió i un debat sobre el seu paper en la nostra societat i els seus trets característics. Segur que alguns s'han de preservar. Però no és menys cert que n'hi ha que requereixen correccions profundes i, en alguns casos, ràpides, sense les quals es pot témer que els trets positius que predominen en les seves activitats pateixin un deteriorament significatiu en poc temps.

1. El perquè d'aquest informe

Cap a finals del 2021, arran de la publicació d'esborranys del projecte de LOSU (Ley orgánica del sistema universitario), va tenir ressò un discurs sobre la singularitat del sistema universitari català i la necessitat, per tal de preservar-ne els trets distintius, d'oposar-se a un projecte que, segons aquest discurs, els posava en perill.

Aquesta posició es va expressar, per exemple, a través del diari Ara, mitjançant notícies, reportatges i editorials com ara el titulat "Llei Castells: el perill d'una universitat més rígida", del 10/10/2021, en el qual s'afirma que "El perfil de governança de les universitats catalanes, que malgrat els seus problemes de finançament encapçalen els rànquings de qualitat a Espanya, s'ha anat distanciant del de la resta de l'Estat a força de guanyar autonomia". I en la mateixa edició del 10/10/2021 es deia que "El sistema universitari català [...] sempre ha anat un pas per endavant". La consellera d'Universitats i Recerca, en el Parlament, va qualificar el projecte de LOSU com "una amenaça" (Ara, 22/10/2021) i, en un acte a principis de novembre, els quatre rectors de les universitats públiques amb seu a la província de Barcelona varen insistir, amb expressions diverses, en la necessitat d'una llei flexible que respecti "l'anomalia" catalana.

El sistema universitari català comprèn set universitats públiques (de Barcelona, Autònoma de Barcelona, Politècnica de Catalunya, Pompeu Fabra, de Girona, de Lleida i Rovira i Virgili) i cinc de privades (Ramon Llull, Oberta de Catalunya, de Vic, Internacional de Catalunya i Abat Oliva CEU). Tot i així, de vegades es desprèn del context i del contingut que hi ha declaracions i opinions que es refereixen només al sistema públic. D'aquest tractem aquí preferentment, però no deixem de banda les privades, perquè algunes d'elles i les seves relacions amb les públiques i amb la Generalitat de Catalunya presenten també peculiaritats que contribueixen a singularitzar el conjunt del sistema.

L'objectiu d'aquest informe és aportar i reunir dades sobre trets rellevants del sistema universitari català i comparar-los, en la mesura possible, amb els de les altres comunitats autònomes.

D'aquests trets, n'hi ha que formen un conjunt coherent i d'altres que semblen més aviat contradictoris. Uns són clarament positius, altres clarament negatius i també n'hi ha que poden ser considerats com a positius o com a negatius en funció del punt de vista que s'adopti sobre els objectius del sistema.

2. Universitats públiques i universitats privades

A la majoria de comunitats autònomes, però no a totes, hi ha universitats públiques i privades. Catalunya és la segona comunitat autònoma amb més privades (5 universitats públiques i 7 de privades), només superada per Madrid (9 de privades i 6 de públiques). Dues de les cinc universitats privades catalanes (UOC i UVic) són finançades parcialment amb fons públics. Les altres tres manifesten que són d'inspiració cristiana (la URL integra centres dels jesuïtes i de l'Església, la UIC està vinculada a l'Opus Dei i l'AO-CEU, a la Asociación Católica de Propagandistas).

La UOC és una universitat privada, tot i que forma part de l'ACUP (Associació Catalana d'Universitats Públiques). Aquesta contradicció aparent s'explica perquè aquesta associació, més enllà de la literalitat de la seva denominació i segons l'article 1 dels seus estatuts està "formada per les universitats de Catalunya finançades bàsicament amb càrrec als pressupostos de la Generalitat de Catalunya". A més, membres del personal docent i investigador a temps complet d'universitats públiques exerceixen activitats docents a la UOC i perceben retribucions addicionals per aquesta activitat.

També és privada la Universitat de Vic, però això no obsta perquè rebi transferències corrents i altres subvencions de la Generalitat.

Aquestes dues universitats, pel fet de ser privades, no estan subjectes a la normativa aplicable a les públiques. En particular, pel que fa als preus, al sistema de govern i al personal.

3. El prestigi del sistema universitari català

Tot i que no hi ha dades sistemàtiques al respecte, no sembla aventurat afirmar que el sistema universitari català és ben considerat per part de l'opinió pública.

D'una altra banda, les universitats catalanes figuren, en posicions diverses, en alguns dels rànquings internacionals més cèlebres. Es pot discutir fins a quin punt els rànquings reflecteixen correctament la qualitat de les universitats i, de fet, no concorden totalment entre ells.

De tota manera, és significatiu que tres universitats públiques catalanes hi apareixen sistemàticament com a les primeres entre les espanyoles. Un dels factors que ho explica, segurament el més important, és l'alt nivell d'activitat de recerca de les universitats públiques catalanes, comparable o fins i tot superior als de bones universitats d'altres països europeus. Segons el document [La producció científica a Catalunya i la contribució de les universitats públiques](#) (Universitat de Barcelona, octubre de 2019) l'impacte normalitzat per categories de la producció del sistema universitari de Catalunya és un 42 % superior a la mitjana internacional i el 96 % de les publicacions científiques de Catalunya correspon a les universitats públiques. Més endavant es compara la recerca universitària de Catalunya amb la de les altres comunitats autònomes.

4. Estudiantat

4.1. ELS NIVELLS D'ESCOLARITZACIÓ UNIVERSITÀRIA

Es interessem per la proporció que representa l'estudiantat resident a Catalunya en el conjunt de l'estudiantat resident a Espanya matriculat en universitats presencials espanyoles (excloem l'estudiantat de les universitats no presencials, ja que té edats i procedències geogràfiques molt diverses).

El curs 2019-20, aquesta proporció va ser el 14,83 % i el 13,08 %, per a grau i màster, respectivament.

Per poder comparar el nivell d'escolarització universitària de la població resident a Catalunya amb el d'altres comunitats autònomes s'ha de tenir en compte que la població de 18 a 24 anys de Catalunya era, l'any 2020, un 16,79 % de la població d'Espanya de la mateixa edat.

Per tant, la ràtio d'escolarització en universitats presencials de la població resident a Catalunya és inferior a la que correspondria d'acord amb la població resident de 18 a 24 anys d'edat:

- Graus $14,83/16,79 = 0,88$
- Màsters $13,08/16,79 = 0,78$

Això situa Catalunya com la 5ª comunitat autònoma en què aquesta ràtio és més baixa, superior tan sols a les de Canàries, Ceuta, Melilla i Balears, tal com mostren els Gràfics 1 i 2 de la pàgina següent.

4.2. LA COMPOSICIÓ SOCIAL DE L'ESTUDIANTAT

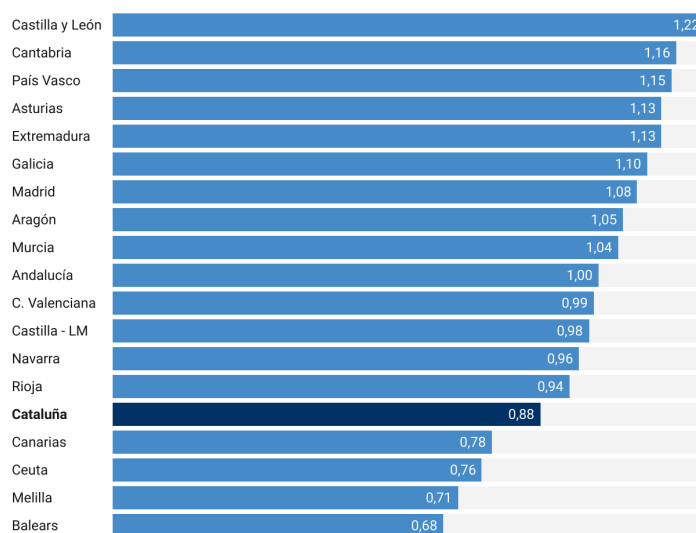
Una característica del sistema universitari català és la manca d'igualtat en l'accés, que es reflecteix en una composició social de l'estudiantat universitari força diferent de la de la joventut de Catalunya. Creiem que és un aspecte significatiu que s'ha de tenir en compte en descriure el sistema, però, per manca de dades i estudis suficients, no entrem en comparacions amb altres comunitats autònomes ni amb el conjunt del sistema espanyol.

Gràfic 1

Ràtio entre la proporció d'estudiantat i la proporció de població 18-24 en estudis de GRAU d'universitats presencials

Curs 2019-20

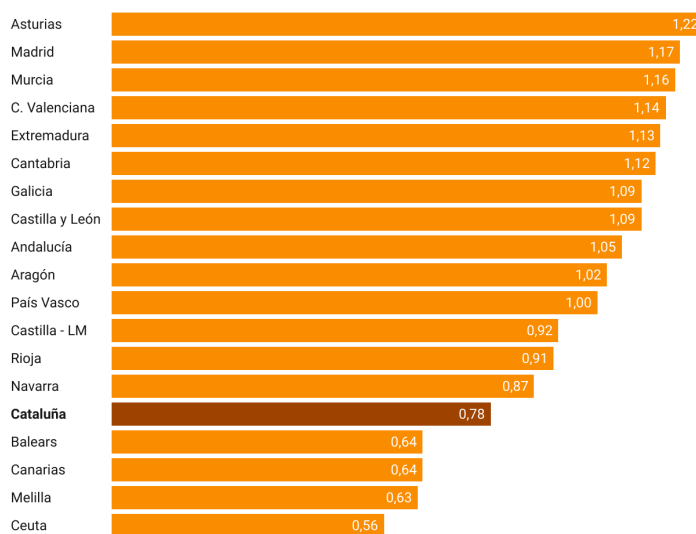
Font: Observatori del Sistema Universitari • Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE i el SIU.

Gràfic 2

Ràtio entre la proporció d'estudiantat i la proporció de població 18-24 en estudis de Màster d'universitats presencials

Curs 2019-20

Font: Observatori del Sistema Universitari • Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE i el SIU.

L'accés a les universitats públiques catalanes (no ens referim, en aquest aspecte, a les privades, per manca de dades publicades) està fortament condicionat pels nivells de renda i de formació acadèmica dels progenitors. El curs 2017-18, a Catalunya el 47,1 % de l'estudiantat que accedia a la universitat pertanyia a famílies en què els progenitors tenien estudis universitaris, mentre que a la població de 19 anys només el 26,2 % corresponia a aquestes famílies. Contràriament, les proporcions respectives per a famílies amb progenitors sense més estudis que els obligatoris eren el 24,3 i el 39,5 %. Les famílies amb estudis secundaris postobligatoris també es troben infrarepresentades: 28,6 % del jovent que accedia a la universitat i el 34,3 % del total de la població jove.

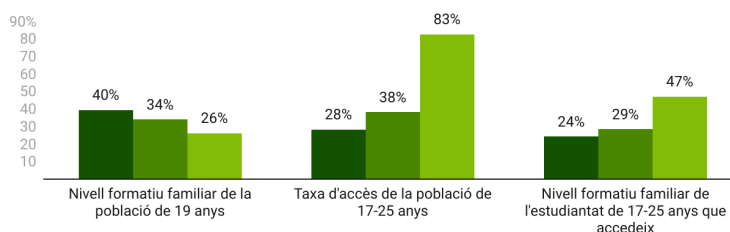
L'accés a la universitat implica doncs un capgirament de les proporcions corresponents a les famílies amb menys i més nivells de formació, tal com mostra el Gràfic 3.

Gràfic 3

Nivell formatiu familiar i accés a la universitat pública a Catalunya

Curs 2017-18

■ Formació obligatòria ■ Secundària post-obligatòria ■ Universitària

Font: Observatori del Sistema Universitari • Creat amb Datawrapper

Font: A. Sánchez-Gelabert, H. Troiano, M. Elias, D. Torrents, L. Daza, [Qui estudia a la Universitat? Anàlisi de 15 anys d'evolució de l'accés a la universitat pública a Catalunya \(2002-2017\)](#), OSU, 2019.

També hi ha fortes desigualtats en relació amb els barris o municipis de residència, en funció dels nivells de renda en uns i altres. A Barcelona, el percentatge de famílies amb estudiants a la universitat va del 5,1 % de Baró de Viver al 52,4 % de la Vila Olímpica. I, per exemple, en el curs 2019-2020 varen accedir a la universitat pública 365 estudiants de Sant Cugat (92.977 habitants) i 144 de Santa Coloma de Gramenet (120.442).

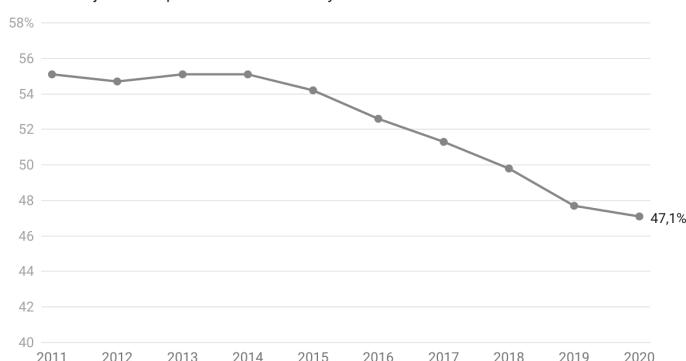
4.3. DE LA PÚBLICA A LA PRIVADA

Els darrers anys a Catalunya es detecta una tendència que s'il·lustra al Gràfic 4. Es tracta de la disminució de la taxa d'accés (com a percentatge de la població potencial) a les universitats públiques.

Gràfic 4

Taxa d'accés a grau a les universitats públiques catalanes

Sobre la mitjana de la població de 18 a 20 anys

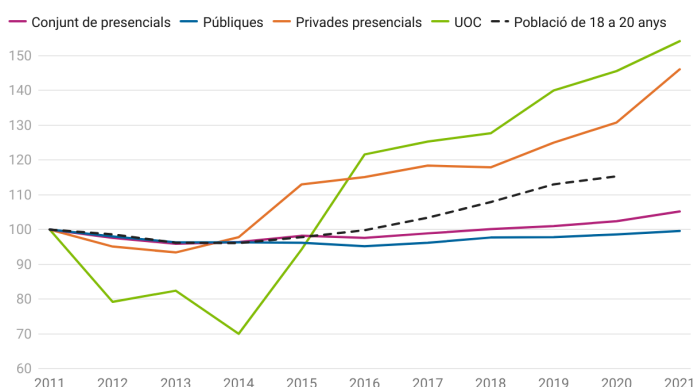
Font: Observatori del Sistema Universitari • Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE i el CIC.

Com es veu en el Gràfic 5, l'accés a les universitats públiques va baixar moderadament entre 2011 i 2016, per anar recuperant després el nivell inicial. La taxa d'accés ha baixat (Gràfic 4) perquè mentrestant, han crescut la població jove, l'accés a les privades presencials i l'accés a la UOC.

Gràfic 5

Índexos de població i d'accés a grau a Catalunya

Font: Observatori del Sistema Universitari • Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE i el CIC.

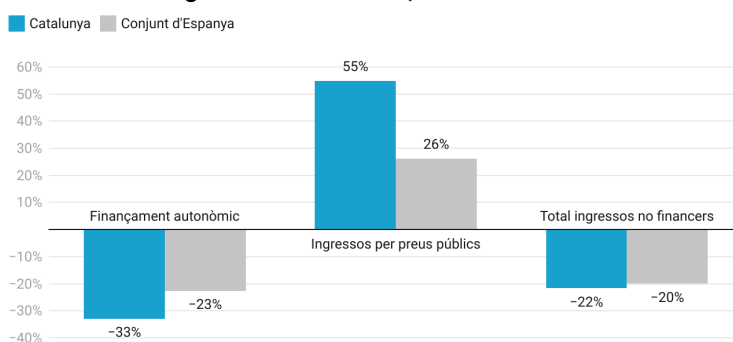
5. El finançament del sistema públic

5.1. COMPOSICIÓ DELS INGRESSOS I LA SEVA EVOLUCIÓ

Des de la crisi financera de 2008, les universitats públiques catalanes són les que han patit la retallada més forta del finançament autonòmic i alhora els majors augments dels preus públics (66,66 % el 2012), que els 2009 ja eren dels més alts d'Espanya. El Gràfic 6 permet comparar la variació de les dades a Catalunya amb les del conjunt d'Espanya.

Gràfic 6

Variació dels ingressos 2009-2019, en termes reals

Font: Observatori del Sistema Universitari • Creat amb Datawrapper

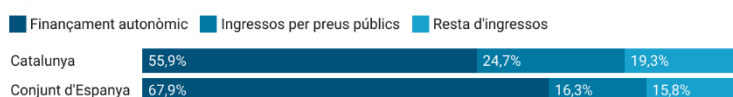
Font: elaboració pròpia a partir de les dades del SIU.

Així, de 2009 a 2019, els ingressos per preus públics varen passar del 13 % dels ingressos totals al 25 % i el finançament públic autonòmic del 65 % al 56 %. El Gràfic 7 permet comparar aquestes dades amb les del conjunt d'Espanya.

Gràfic 7

Composició dels ingressos

Any 2019

Font: Observatori del Sistema Universitari • Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del SIU.

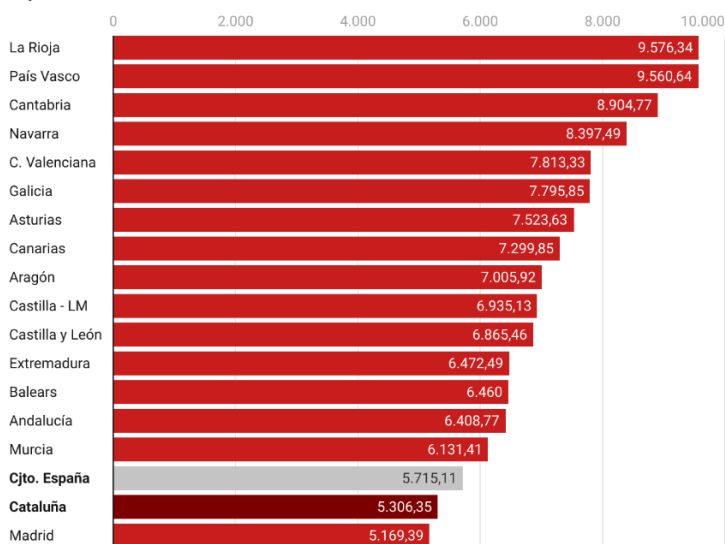
5.2. EL FINANÇAMENT PÚBLIC

Com a resultat, i en comparació amb la resta de comunitats autònomes, Catalunya és la segona amb un finançament públic per estudiant més baix, sols per sobre –i per molt poc– de la comunitat de Madrid. El Gràfic 8 mostra, a més, que hi ha comunitats que superen en més d'un 80 % el finançament públic per estudiant de Catalunya.

Gràfic 8

Finançament públic per estudiant, en €

Any 2019

Font: Observatori del Sistema Universitari - Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del SIU.

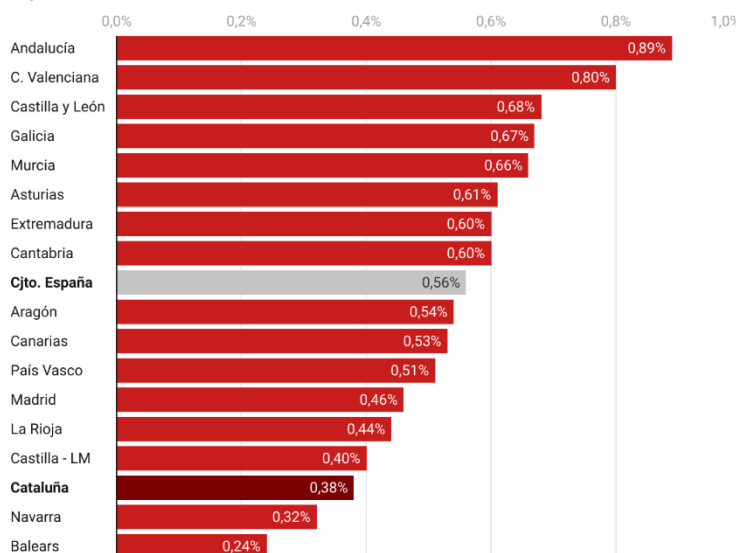
En termes del PIB, la situació no és gaire millor: Catalunya és la tercera comunitat autònoma on el finançament públic de les universitats públiques constitueix un percentatge més baix del PIB. El Gràfic 9 mostra aquest percentatge per a totes les comunitats i posa de manifest que és 2,3 cops el de Catalunya a la comunitat amb un valor més alt (Andalusia).

Gràfic 9

Finançament públic com a percentatge del PIB

Any 2019

Font: Observatori del Sistema Universitari • Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del SIU.

5.3. ELS INGRESSOS PER PREUS PÚBLICS

L'any 2019, les universitats públiques catalanes eren, amb molta diferència, les que presentaven més ingressos per preus públics per estudiant, tal com mostra el Gràfic 10.

Després de l'any 2019 (darrer amb dades econòmiques publicades), el govern de la Generalitat va rebaixar un 30 % els preus de graus i màsters per al curs 2020-2021; i el curs 2021-2022 ha rebaixat un 4 % els preus de la primera matrícula dels màsters que habiliten per a l'exercici d'una professió regulada a Espanya i un 40 % la dels no habilitants. Tot i així, tal com mostren els gràfics 11 i 12, els preus de les universitats públiques catalanes segueixen sent més cars que anys enrere.

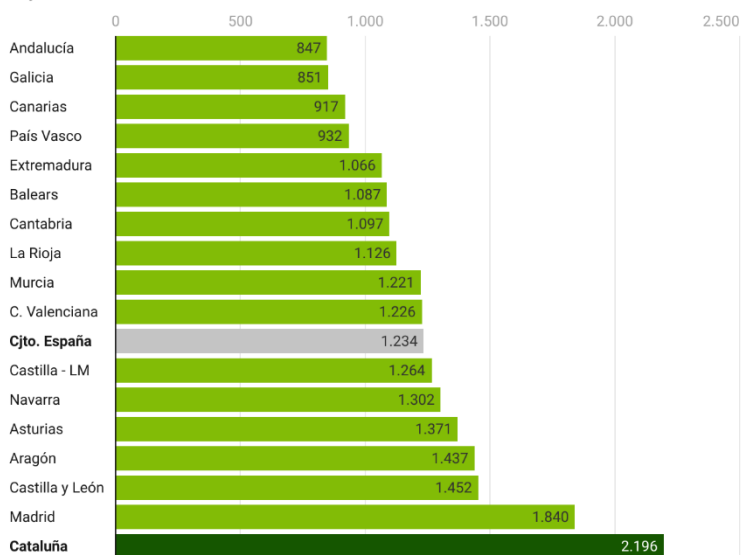
A dia d'avui, els preus a Catalunya segueixen figurant entre els més cars. El preu mínim de la primera matrícula de grau a Catalunya és més alt que el preu màxim de sis comunitats autònomes; el preu màxim és el més alt d'Espanya, més del doble del preu màxim a Andalusia.

Gràfic 10

Ingressos per preus públics per estudiant, en €

Any 2019

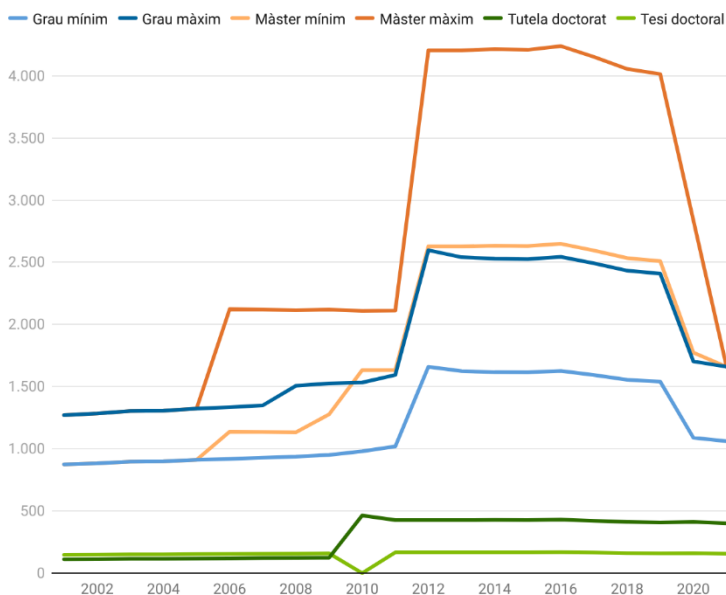
Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del SIU.

Gràfic 11

Evolució dels preus públics a Catalunya

€ constants de 2021

Font: Observatori del Sistema Universitari - Creat amb Datawrapper

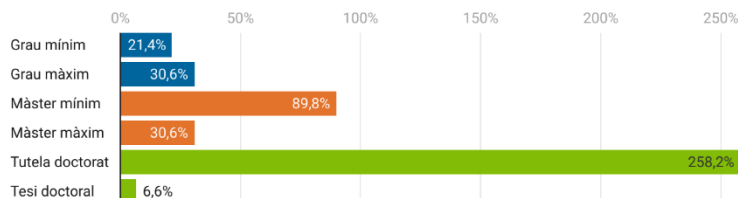
Font: elaboració pròpia a partir de les dades del SIU.

Gràfic 12

Increment dels preus públics a Catalunya 2002-2021

En € constants

Font: Observatori del Sistema Universitari • Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del SIU.

Tots els màsters habilitants tenen el mateix preu de primera matrícula, que és més alt que el preu màxim de totes les altres comunitats autònomes, amb l'excepció de Madrid, on els preus se situen entre el 87,6 i el 127,1 % dels preus a Catalunya.

En canvi, a Catalunya la primera matrícula dels màsters no habilitants només és més cara que la de cinc comunitats autònomes i és un 38,5 % més barata que la de Madrid, que només és superada per la més cara de les de Múrcia. La matrícula anual de doctorat és la més cara d'Espanya, juntament amb la de Castella-Lleó; ambdues multipliquen per 6,7 la més barata (Andalusia, 60 €).

Per a més detalls, vegeu [Precios públicos de matrícula en España y Europa: evolución, comparaciones y previsiones](#) a la web de l'OSU.

5.4. ELS EFECTES SOBRE EL TOTAL D'INGRESSOS NO FINANCERS

El Gràfic 13 mostra el total d'ingressos no financers per estudiant, que incorporen, entre d'altres, el finançament públic i els ingressos per preus públics. Catalunya queda (per poc: 2,8 %) per sota de la mitjana, amb un valor que és un 23,1 % menor que el màxim (Cantàbria), en 11a posició entre les 17 comunitats autònomes.

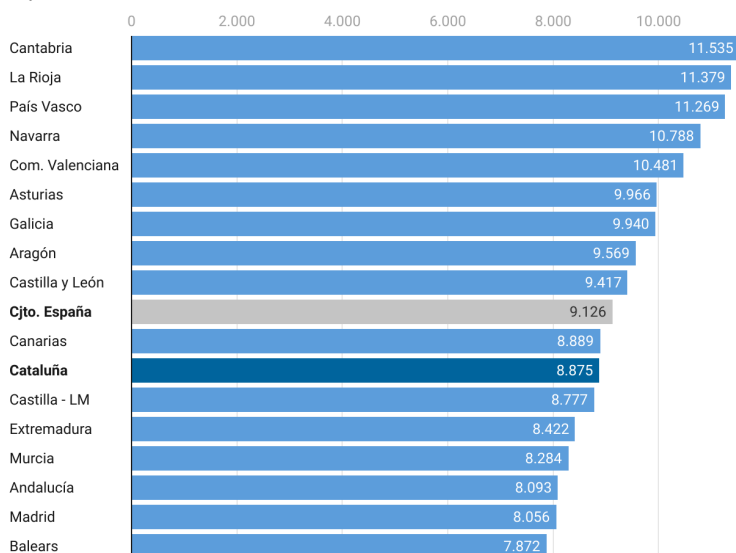
I el Gràfic 14, el total d'ingressos no financers de cada sistema com a tant per cent del PIB de la comunitat autònoma corresponent. En aquest cas, Catalunya és 12a, amb un valor inferior en un 17,1 % al de la mitjana i en un 42,9 % al d'Andalusia, la comunitat en què el tant per cent sobre el PIB és més gran.

Gràfic 13

Total ingressos no financers per estudiant, en €

Any 2019

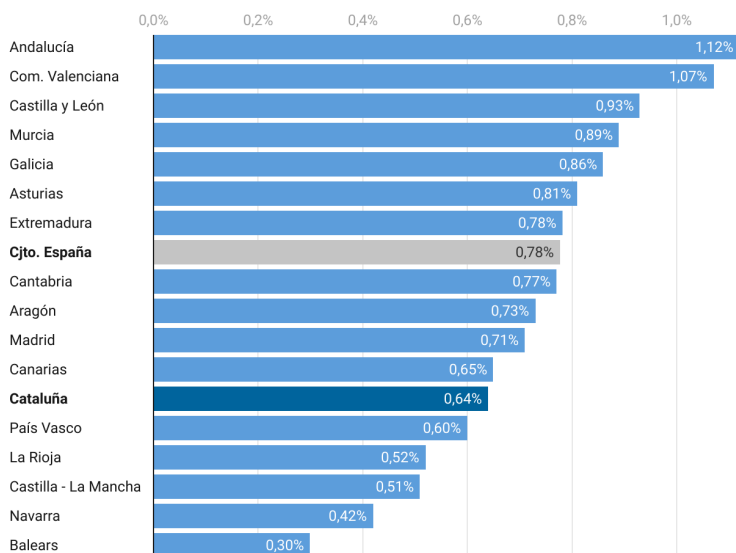
Font: Observatori del Sistema Universitari • Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del SIU.

Gràfic 14

Total ingressos no financers, com a percentatge del PIB

Any 2019

Font: Observatori del Sistema Universitari • Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del SIU.

5.5. OBSERVACIONS ADDICIONALS SOBRE FINANÇAMENT

En un altre ordre de coses, les universitats públiques catalanes ofereixen ensenyaments oficials a preus privats mitjançant centres adscrits de què són titulars.

Mentre redactàvem aquest informe, i més concretament el 27 d'abril de 2022, el Parlament de Catalunya va aprovar una modificació de la Llei d'Universitats de Catalunya que, entre altres coses, preveu la igualació a la baixa dels preus públics de tots els graus en tres anys. Així mateix, i en el mateix termini, preveu un preu únic per a tots els màsters que no superi el 70% del preu del curs 2021-22.

Posteriorment, el 9 de maig de 2022, la Consellera de Recerca i Universitats ha anunciat per al curs 2022-23 una nova reducció dels preus dels graus més cars i dels màsters habilitants, que situaria Catalunya en una posició més propera a la mitjana espanyola pel que fa als preus en 1ª matrícula, als voltants dels 1.100 € per curs de grau o de màster habilitant, i dels 1.700 € per curs de màster no habilitant.

6. L'oferta docent

El Gràfic 15 mostra com ha variat el nombre de títols oficials presencials en els conjunts de les universitats espanyoles i catalanes.

Gràfic 15

Variació de l'oferta presencial en els darrers 10 anys

Del curs 2011-12 al curs 2021-22

	Grau	Màster	Doctorat
Conjunt d'Espanya	27,2%	33,4%	-24,6%
Catalunya	39,8%	22,0%	-0,4%

Font: Observatori del Sistema Universitari · Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del SIU.

El Gràfic 16 mostra la proporció de l'oferta catalana d'estudis presencials dins el conjunt d'Espanya i la compara amb les proporcions de població resident i de població estudiant.

Gràfic 16

Percentatge de població resident i d'oferta d'estudis de les universitats presencials a Catalunya, en el conjunt d'Espanya

Curs 2019-20

Població	16,3%
Població 18-24	16,8%
Oferta de grau	18,9%
Estudiantat de grau	14,8%
Oferta de màster	18,9%
Estudiantat de màster	13,1%
Oferta de doctorat	20,1%

Font: Observatori del Sistema Universitari · Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del SIU.

Tal com s'hi indica, les dades d'aquest Gràfic 16 corresponen al curs 2019-2020, últim en què es disposa de les de població. De tota manera, les proporcions de l'oferta catalana de graus, màsters i doctorats del curs 2021-2022 són, respectivament, 18,6 %, 19,2 % i 20,5 %, molt similars a les del curs 2019-2020.

La proporció, en relació amb el conjunt espanyol, del nombre de títols oficials de tots els cicles que ofereixen les universitats catalanes és alta, tant en relació amb la població com, encara més, amb el nombre d'estudiants.

L'increment del nombre de graus, en valor absolut (+158 graus nous en els darrers 10 anys), és el segon més gran de totes les comunitats autònomes, darrera de Madrid (+184), i constitueix un 24,8 % de l'augment total d'Espanya. En termes relatius, l'increment de Catalunya (39,8 %) és el cinquè més gran.

Una peculiaritat de l'oferta docent catalana és el nombre de graus de 180 crèdits (3 cursos). El curs 2021-22 n'hi ha 20 del total de 30 en el conjunt d'Espanya, on cap altra comunitat en té més de 2.

7. Recerca i transferència

7.1. RECERCA

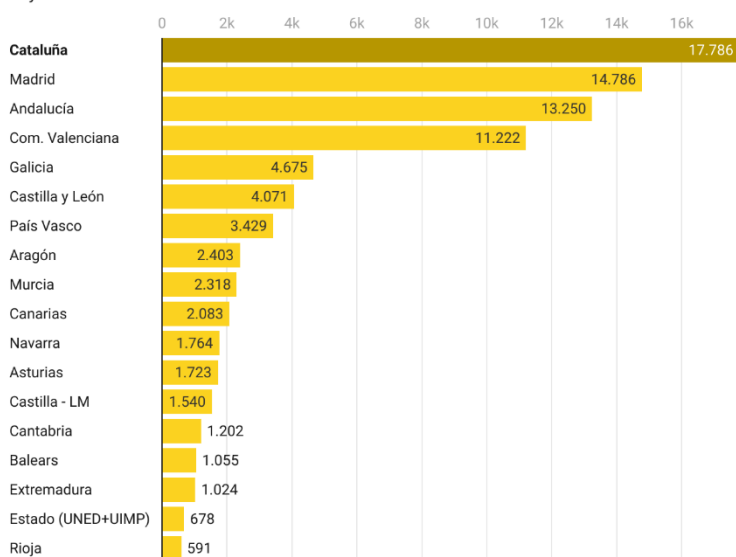
La producció científica del sistema català, desenvolupada bàsicament a les universitats públiques, representa una proporció molt important en relació amb el conjunt d'Espanya.

El Gràfic 17 mostra el volum de recerca universitària, per comunitats autònomes, mesurat en publicacions que figuren en el Web of Science (Science Citation Index, Social Science Citation Index, y Arts & Humanities Citation Index).

Gràfic 17

Articles WoS

Any 2019

Font: Observatori del Sistema Universitari • Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de IUNE.

L'aportació de les universitats catalanes correspon al 20,8 % del total, se situa en primer lloc i supera en un 20,3 % la de la comunitat autònoma que la segueix (Madrid).

Aquest rànquing no té en compte les dimensions dels diversos sistemes autonòmics. El Gràfic 18 mostra el quocient del nombre d'articles que figura en

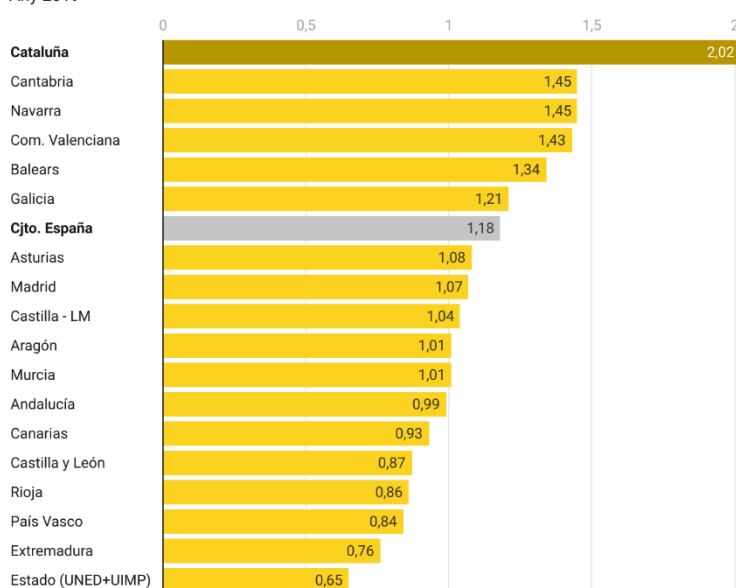

el Gràfic 17 pel nombre corresponent de personal docent i investigador (PDI) a temps complet, que és el que té assignada dedicació a la recerca. Aquest quocient és, per tant, un indicador de productivitat en recerca.

Gràfic 18

Articles WoS per PDI a temps complet

Any 2019

Font: Observatori del Sistema Universitari • Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de IUNE i del SIIU.

En relació amb aquest indicador, el sistema català manté la primacia i supera en un 39,0 % el valor de la segona comunitat autònoma, la de Cantàbria.

Un element important del sistema de recerca a Catalunya, que té relació amb les universitats, és la xarxa CERCA (Centres de Recerca de Catalunya), impulsada, des de l'any 2000, pel govern de la Generalitat. Als 16 centres que ja existien se n'hi van afegir 34 de nous. Alguns han obtingut molts bon resultats, però els 50 que hi havia el 2010 s'havien reduït a 39 el 2020.

Una part del PDI de les universitats s'ha incorporat parcialment o totalment a aquests centres. Una opinió força estesa a les universitats públiques és que la creació de CERCA ha absorbit recursos pressupostaris, en detriment dels de les universitats.

7.2. TRANSFERÈNCIA

Transferència és un terme que admet interpretacions diverses, en les quals hi poden cabre o no, per exemple, actuacions dutes a terme per les universitats sense contraprestació econòmica (com ara divulgació científica o assessorament a entitats de caràcter social). D'una altra banda, hi ha activitats conjuntes d'universitats i empreses que tenen alhora un component de recerca i un de transferència.

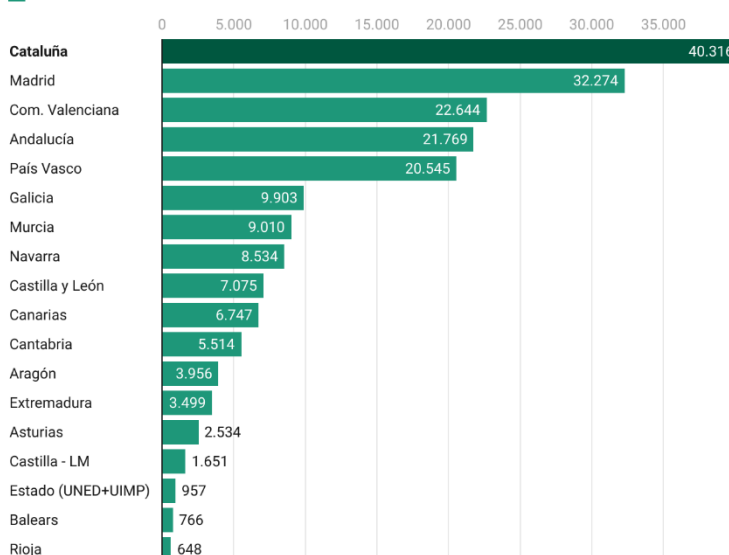
Tanmateix, és possible fer una aproximació al volum de transferència de les universitats a partir de l'import total dels seus ingressos per activitats d'investigació, desenvolupament i suport tècnic regulat mitjançant contractes amb entitats o empreses externes, així com per serveis d'assessoria que no generen coneixement científic o tecnològic. El Gràfic 19 mostra el total d'aquests ingressos. S'hi constata que el sistema universitari català és capdavanter: els seus ingressos per aquestes activitats constitueixen el 20,3 % del conjunt de les universitats espanyoles, i superen la comunitat següent (Madrid) en un 24,9 %.

Gràfic 19

Ingressos per contractes I+D i consultories

Any 2019

Milers d'euros

Font: Observatori del Sistema Universitari • Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de IUNE.

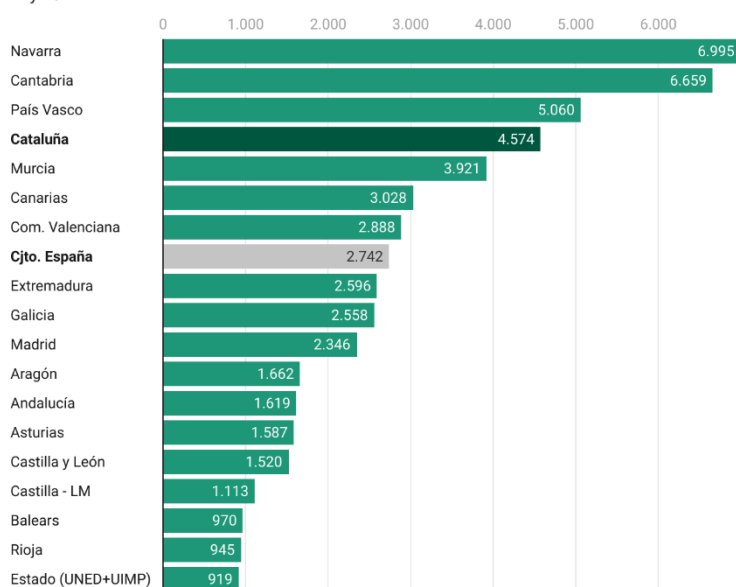

El Gràfic 20 mostra les dades en termes relatius al nombre de PDI amb dedicació a temps complet.

Gràfic 20

Ingressos per contractes I+D i consultories per PDI a TC

Any 2019

Font: Observatori del Sistema Universitari • Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de IUNE i del SIU.

Aquí la situació es modifica substancialment: el sistema universitari català queda en 4a posició, un 34,6 % per sota de la comunitat amb més ingressos per PDI a temps complet (Navarra).

8. Personal docent i investigador

8.1. VIES PARAL·LELES

La llei preveu que el professorat amb vinculació permanent a la universitat pugui ser funcionari (amb dues categories: titular o catedràtic) o contractat laboralment de forma indefinida (professorat contractat doctor). També preveu una tipologia de contracte laboral de caràcter temporal per a professorat doctor: el contracte de professorat ajudant doctor.

La figura de professorat contractat doctor a Catalunya té dues modalitats: el professorat agregat i el professorat catedràtic contractat, considerades equiparables a les figures funcionaries de professorat titular i catedràtic, respectivament. Es diu, aleshores, que a Catalunya hi ha una via paral·lela per a la carrera acadèmica, similar a la que també existeix al País Basc.

8.2. ACREDITACIÓ DIFERENCIADA

Així, l'accés a un contracte de professorat catedràtic contractat requereix una acreditació específica de l'AQU (Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya) que no té un equivalent de l'ANECA (*Agencia Nacional de Evaluación de la Calidad y Acreditación*).

Les acreditacions de l'AQU per l'accés a professorat lector (denominació a Catalunya del professorat ajudant doctor) i professorat agregat són més exigents, si més no pel que fa a la recerca, que les de l'ANECA per a ajudant doctor i contractat doctor, respectivament. En tot cas, les de l'ANECA són vàlides per a les places de les categories corresponents de les universitats catalanes.

Tanmateix, les convocatòries poden suggerir preferència per l'acreditació de l'AQU. Així, en la d'un concurs per a una plaça de professorat agregat d'una universitat pública catalana es deia que calia disposar de "l'acreditació de recerca de l'Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya (AQU) o equivalent previst a la llei per poder ser contractat a la categoria de professorat agregat" i l'acreditació de l'AQU fins i tot pot ser considerada com un mèrit a tenir en compte en la puntuació de les persones que opten a la plaça.

En el portal del Pla Serra i Hünter per a la contractació de professorat lector i agregat, de la Generalitat de Catalunya, que preveu un finançament específic per a la universitat convocant, s'hi indica que, per a presentar-se s'ha de demanar l'acreditació de l'AQU (si no se'n disposa).

8.3. EL PLA SERRA I HÚNTER

En les places del Pla Serra i Húnter, el govern de la Generalitat té un paper predominant pel que fa a la composició de les comissions de selecció, tot i que la intervenció governamental en aquesta composició no està prevista a les lleis ni en els estatuts de les universitats i hi ha qui opina que es tracta d'una violació flagrant de l'autonomia universitària, amb conseqüències potencials molt negatives pel que fa a la pluralitat del professorat universitari, especialment en els àmbits d'humanitats i ciències socials. Tanmateix, no ens consta la protesta de cap universitat catalana, tot i que aquestes solen reclamar més autonomia de la que tenen ara mateix (de fet, fa uns anys un rector va reconèixer en el seu Consell de Govern que el Pla no s'avenia amb l'autonomia de la universitat, però que atesa la situació pressupostària calia aprofitar les oportunitats que oferia).

En aquest marc, el govern de la Generalitat ha limitat severament durant anys les convocatòries de places de professorat funcionari, per la qual cosa la sortida preferent del professorat lector ha estat l'agregaduria.

8.4. LA FUNDACIÓ ICREA

Una altra via per a la influència del govern català en la composició del personal docent i investigador de les universitats és el personal investigador ICREA. ICREA és una fundació, amb un patronat amb majoria del govern de la Generalitat, que "ofereix contractes permanents per venir a treballar a Catalunya, a investigadors d'arreu del món"; les persones seleccionades per la fundació són assignades a centres de recerca, a les universitats públiques (en proporcions molt desiguals: des del 35,4 % de la UPF i el 32,3 % de la UB al 2,4 % de la UPC i l'1,6 % de la UdL) i a les privades subvencionades amb fons públics.

8.5. TEMPORALITAT DE LES PLANTILLES DE PDI

El PDI amb contracte temporal pot tenir dedicació a temps complet o a temps parcial (aquest és el cas del professorat associat que, segons la llei, ha de tenir dedicació principal fora de la universitat i no té obligació de fer recerca).

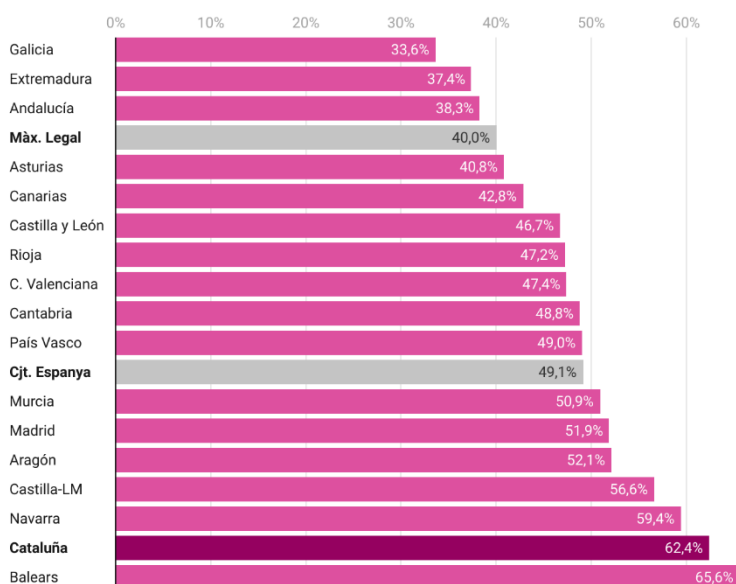
Les universitats públiques catalanes són les que, després de la de les Illes Balears (Gràfic 21), presenten una major proporció de membres del PDI amb contracte temporal: un 62,4 % el curs 2020-2021, per sobre del límit legal que, des de 2007, és del 40 % i també per sobre de la mitjana de les universitats públiques presencials del conjunt d'Espanya (49,1 %). La universitat pública presencial espanyola amb un nivell més alt de temporalitat (72,4 %) és una universitat catalana.

Gràfic 21

Percentatge de PDI amb vinculació temporal en els centres propis de les universitats públiques

Curs 2020-21

Font: Observatori del Sistema Universitari - Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del SIIU.

8.6. DEDICACIÓ A TEMPS PARCIAL

El PDI a temps parcial està constituït pel professorat associat i per la petita part del professorat funcionari autoritzat a tenir aquest tipus de dedicació. Com que el professorat associat representa la majoria de PDI temporal i és encara més majoritari entre el professorat amb dedicació a temps parcial, la situació a aquest respecte és similar a la indicada pel que fa a la temporalitat.

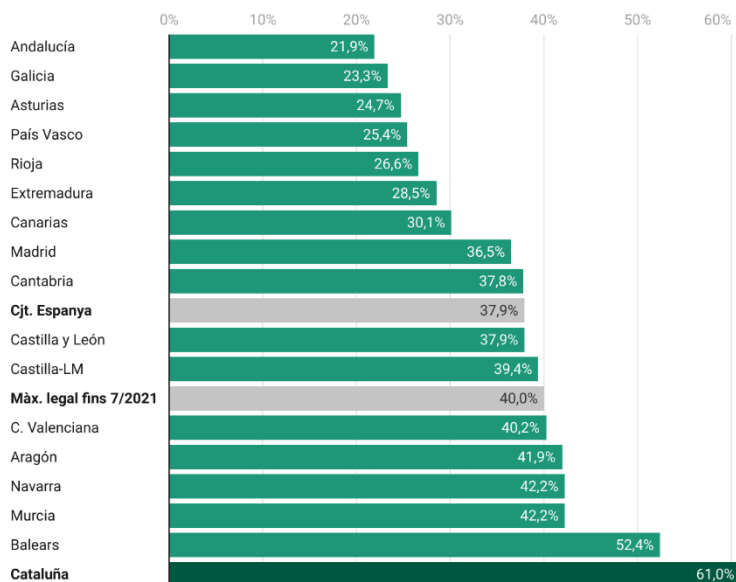
El límit legal de membres del PDI a temps parcial a les universitats públiques era del 40 % del total fins a l'aprovació del RD 640/2021 al juliol de 2021, però des d'aleshores no hi ha límit. El Gràfic 22 mostra els tants per cent de PDI a temps parcial a les universitats públiques, per comunitats autònomes. La més alta és la de Catalunya: 61 % en front de la mitjana a les universitats públiques presencials del conjunt d'Espanya, que és del 37,9 %. Així mateix, és catalana la universitat pública espanyola amb major proporció (70,5 %) de PDI a temps parcial (el valor més baix, d'una universitat andalusa, és del 9,2 %).

Gràfic 22

Percentatge de PDI amb dedicació a temps parcial en els centres propis de les universitats públiques

Curs 2020-21

Font: Observatori del Sistema Universitari • Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del SIU.

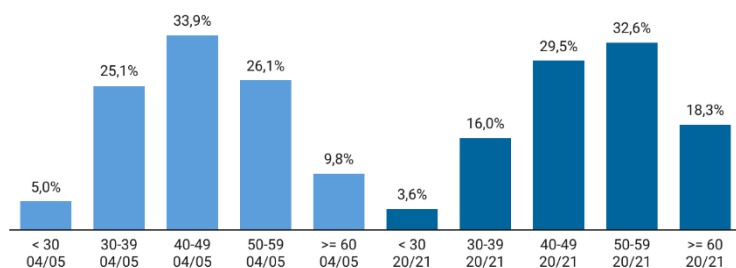
8.7. MANCA DE RELLEU GENERACIONAL

D'altra banda, en els darrers anys la plantilla de PDI ha envellit substancialment, tal com posa de manifest el Gràfic 23.

Gràfic 23

Distribució del PDI per edats (2004-05 versus 2020-21)

Als centres propis de les universitats públiques catalanes

Font: Observatori del Sistema Universitari • Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del SIU.

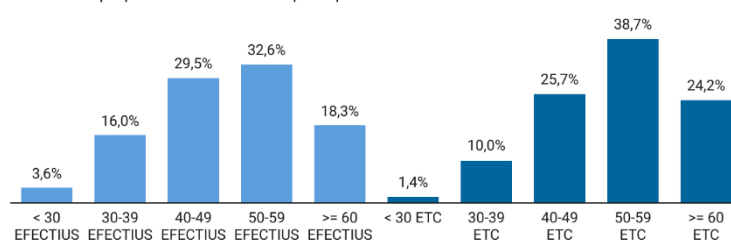

En aquest sentit, és interessant analitzar el Gràfic 24, que permet comparar la piràmide d'edats del PDI de les universitats públiques catalanes en efectius, és a dir, persones diferents, i en equivalents a temps complet (ETC) és a dir, en jornades de treball completes. El fet que les columnes corresponents a edats més joves s'escurcin en computar els ETC, mentre que les que corresponen a edats més avançades s'allarguen, indica que la contractació de PDI jove s'està fent molt més a temps parcial del que es feia anys enrere. Això indica que probablement s'està fent un ús no ajustat a la llei de la figura del professorat associat (que és la part molt majoritària del PDI a temps parcial), ja que aquest hauria d'aportar expertesa externa i, per tant, comptar amb uns anys d'exercici professional.

Gràfic 24

Distribució del PDI per edats, curs 2020-21: efectius versus equivalents a temps complet (ETC)

Als centres propis de les universitats públiques catalanes

Font: Observatori del Sistema Universitari · Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del SIU.

Aquesta evolució resulta de l'augment d'edat del personal que ja formava part de la plantilla, juntament amb la insuficiència de les noves incorporacions deguda a les limitacions pressupostàries i a les baixes i fins i tot nul·les taxes de reposició vigents en el període considerat.

Ho posa de manifest l'anàlisi de la contractació de PDI en les seves fases inicials, mitjançant contractes predoctoral i postdoctorals.

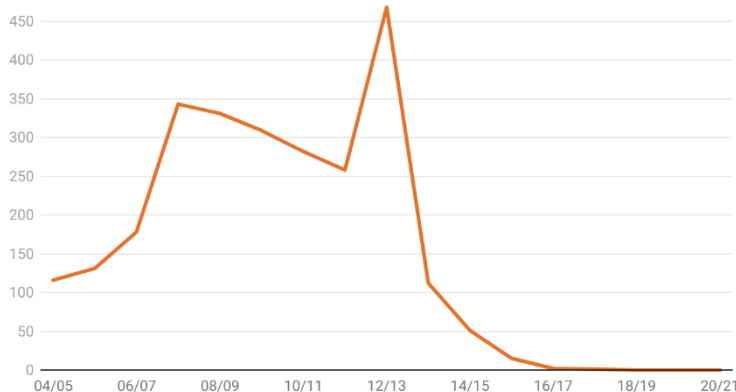
8.8. CONTRACTES PREDOCTORALS

La figura que les lleis universitàries preveuen per al PDI doctorand és el contracte temporal d'ajudant. El Gràfic 25 mostra com les universitats catalanes van començar apostant per aquesta figura, per abandonar-la posteriorment i confiar-ho tot a la contractació a través de convocatòries estatals o autonòmiques, com són els ajuts FI, FPI o FPU, convocatòries amb les quals ja comptaven abans d'abandonar la contractació de personal ajudant. Durant els darrers anys, aquestes convocatòries, que en teoria són anuals, han sofert disminucions pressupostàries i endarreriments de tal magnitud que a la pràctica hi ha hagut anys que algunes d'elles no s'han fet.

Gràfic 25

Evolució del personal ajudant

Universitats públiques catalanes

Font: Observatori del Sistema Universitari • Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del SIIU.

8.9. CONTRACTES POSTDOCTORALS

El primer contracte postdoctoral previst per les lleis universitàries és el de professorat ajudant doctor, que a Catalunya es denomina lector. El Gràfic 26 en mostra l'evolució. S'hi constata que, malgrat la recuperació dels darrers dos cursos, els efectius actuals són inferiors als de l'any 2007 quan, en aprovar-se el 1r conveni col·lectiu del PDI contractat de les universitats públiques catalanes, es va procedir a adaptar les plantilles de professorat a les noves figures contractuals definides per la llei.

Gràfic 26

Evolució del professorat lector

Universitats públiques catalanes

Font: Observatori del Sistema Universitari • Creat amb Datawrapper

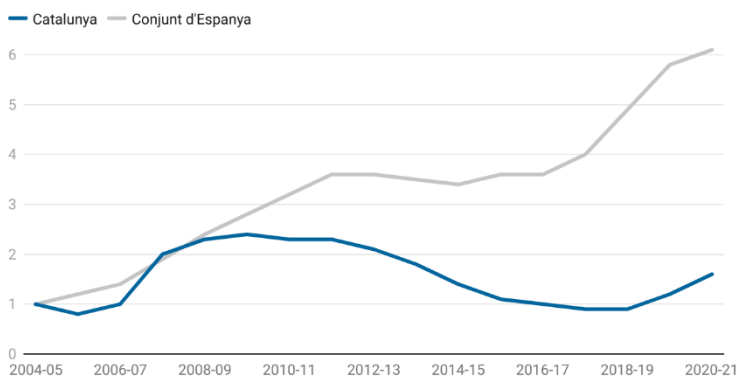
Font: elaboració pròpia a partir de les dades del SIU.

Aquesta evolució contrasta fortament amb la que s'ha produït en el conjunt de les universitats públiques espanyoles: el Gràfic 27 mostra fins a quin punt les universitats públiques catalanes han patit un endarreriment en la incorporació de professorat doctor novell.

Gràfic 27

Evolució del professorat lector / ayudante doctor

Índexos

Font: Observatori del Sistema Universitari • Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del SIU.

També en aquest cas, les retallades en el finançament més les restriccions a la taxa de reposició han abocat les universitats catalanes a confiar-ho quasi tot a les convocatòries autonòmiques i estatals (Beatriu de Pinós, Juan de la Cierva, Ramón y Cajal,...), les quals, com en el cas dels ajuts predoctorals, alguns anys han sofert reduccions pressupostàries i discontinuïtats.

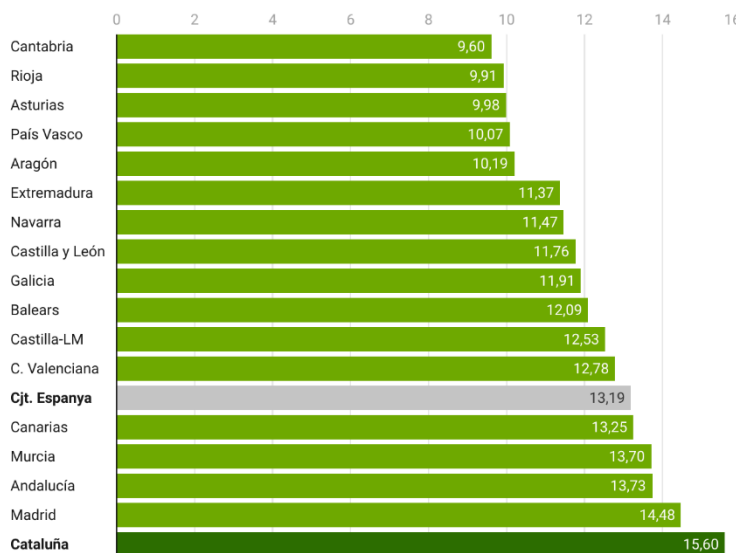
8.10. ESCASSEDAT DE LA PLANTILLA

Tot plegat configura una plantilla que, a més de les seves característiques d'alta temporalitat, alta dedicació a temps parcial i baixa renovació generacional, és escassa en relació amb l'estudiantat que ha d'atendre. El Gràfic 28 mostra, per a totes les comunitats autònomes, el nombre d'estudiants (en equivalents a temps complet) per cada membre del PDI (també en equivalents a temps complet) en els centres propis de les universitats públiques. S'hi constata que les universitats catalanes són les menys dotades.

Gràfic 28

Ràtio estudiants/PDI en ETC, en centres propis de les universitats públiques

Curs 2020-21

Font: Observatori del Sistema Universitari • Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del SIU.

9. Personal d'administració i serveis

9.1. ESTRUCTURA DE LES PLANTILLES DE PAS

Com a la resta de l'administració pública, el personal d'administració i serveis (PAS) té vinculació funcional quan exerceix funcions (en general, administratives) que impliquen la participació directa o indirecta en l'exercici de les potestats públiques o en la salvaguarda dels interessos generals de l'Estat i de les Administracions Públiques. Té vinculació contractual quan presta serveis tècnics o professionals. Finalment, el personal eventual és nomenat lliurement en règim no permanent, i ocupa un lloc de treball considerat de confiança no reservat al personal funcionari.

Dins del PAS Funcionari (PAS-F), la categoria depèn de la titulació requerida per accedir a cada plaça (subgrup A1: grau, llicenciatura, enginyeria o arquitectura; subgrup A2: grau, diplomatura, enginyeria tècnica o arquitectura tècnica; subgrup C1: batxillerat o cicle formatiu de grau mitjà; subgrup C2: ESO o formació professional bàsica).

Quant al PAS laboral (PAS-L), les titulacions requerides per al Grup 1 i el Grup 2 són essencialment les mateixes que per als subgrups A1 i A2 del PAS-F, respectivament. Els llocs del Grup 3 requereixen cicle formatiu de grau superior, cicle formatiu de grau mitjà o batxillerat, i els del Grup 4, cicle formatiu de grau mitjà o ESO.

9.2. EVOLUCIÓ DE LES PLANTILLES

El Gràfic 29 mostra l'evolució del PAS de les universitats públiques catalanes per categories. S'hi observen alguns fenòmens destacats. En primer lloc, i pel que fa al conjunt de la plantilla, la sèrie s'inicia amb un període de creixement que es trunca sobtadament el curs 2011-12 i des d'aleshores es manté estancada fins que es produeix un cert creixement el curs 2019-20. La plantilla de PAS a Catalunya és avui un 5,8 % inferior al màxim que es va assolir el curs 2010-11.

Pel que fa la tipologia de la vinculació, no es perceben diferències significatives en l'evolució de les proporcions de PAS funcionari i laboral, més enllà del fet que el nombre de PAS-L presenta variacions superiors (a l'alça i a la baixa, segons els anys) a les del PAS-F.

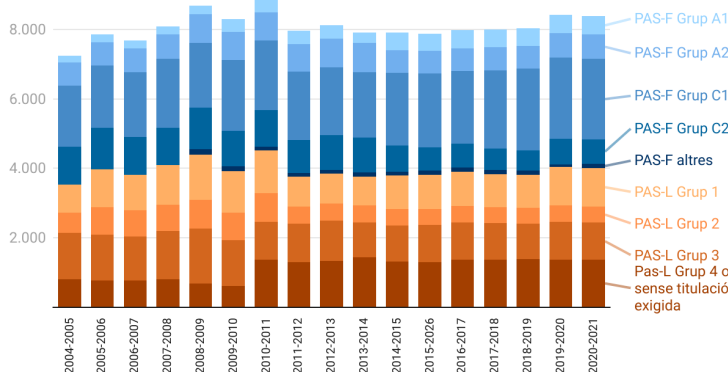
En canvi, és destacable la millora de la qualificació de la plantilla de PAS-F, amb una reducció del 12,9 % del grup C2. En el cas del PAS-L, sobta el notable increment del Grup 4 o dels llocs sense titulació exigida.

Gràfic 29

Personal d'administració i serveis

Centres propis de les universitats públiques catalanes

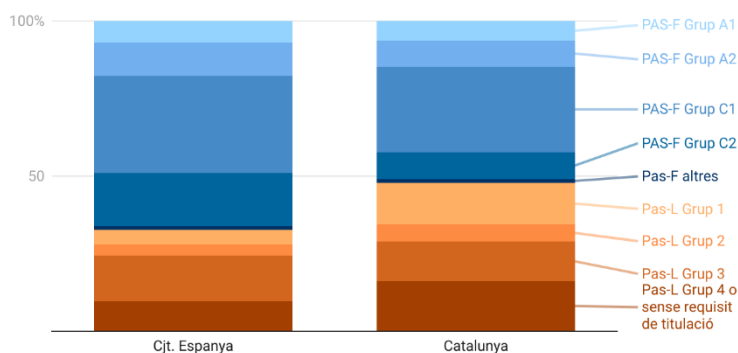
Font: Observatori del Sistema Universitari • Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del SIU.

Gràfic 30

Personal d'administració i serveis als centres propis de les universitats públiques

Curs 2020-21

Font: Observatori del Sistema Universitari • Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del SIU.

L'estructura de la plantilla de PAS de les universitats públiques catalanes dista molt de la del conjunt de les universitats públiques espanyoles, tal com es pot veure el en Gràfic 30, on es detecten tres grans diferències:

- La més evident és que Catalunya té una proporció molt més alta de PAS laboral i més baixa de PAS funcionari.
- En particular, segurament a causa de la requalificació produïda, la proporció de PAS-F dels grups més baixos és més petita a Catalunya que al conjunt de l'Estat.
- Quant al PAS-L, la seva distribució és més extrema a Catalunya: hi ha una presència més gran del grup 1 i, alhora, també és molt més gran la proporció de PAS-L contractat al Grup 4 o sense requisits de titulació.

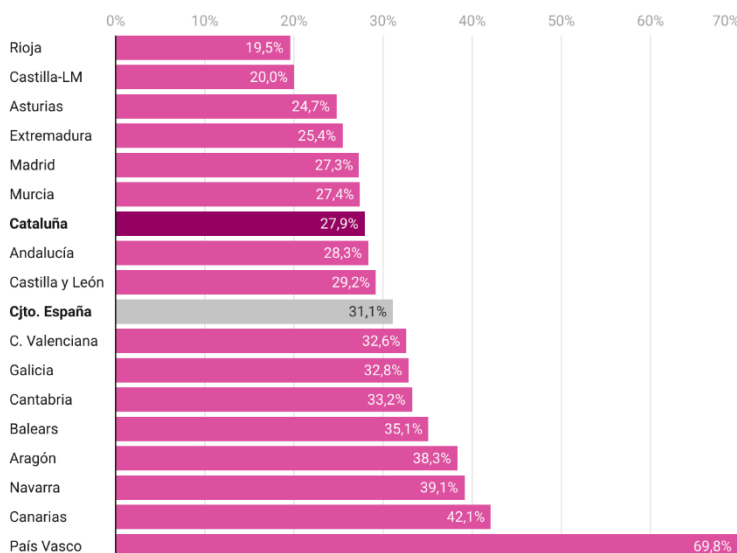
9.3. TEMPORALITAT DE LES PLANTILLES DE PAS

Quant a la temporalitat, característica en què Catalunya destaca dins del conjunt d'Espanya pel que fa al PDI, el Gràfic 31 mostra que el nivell de temporalitat del PAS de les universitats públiques catalanes, tot i ser alt, es situa lleugerament per sota de la mitjana estatal.

Gràfic 31

Percentatge de PAS amb vinculació temporal als centres propis de les universitats públiques

Curs 202-21

Font: Observatori del Sistema Universitari • Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del SIU.

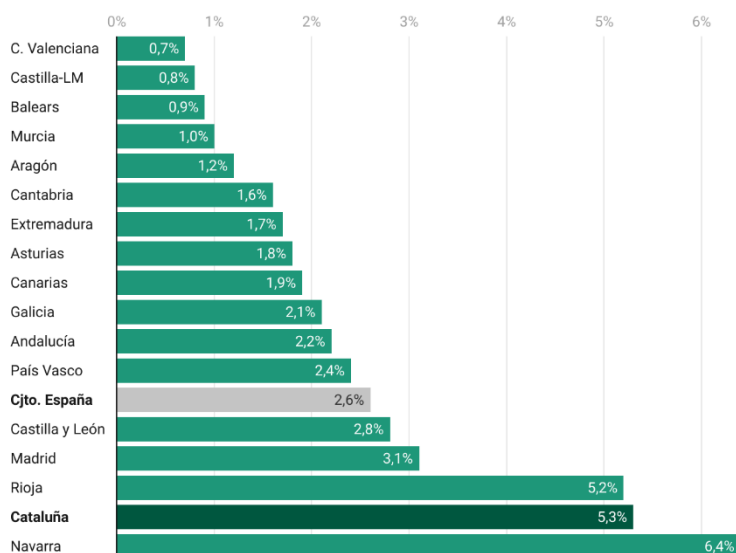
9.4. DEDICACIÓ A TEMPS PARCIAL

Pel que fa a la dedicació, en canvi, el Gràfic 32 mostra que les universitats públiques catalanes destaquen i es situen com la segona comunitat autònoma amb més PAS a temps parcial, més del doble de la mitjana espanyola, tot i que la xifra no deixa de ser una proporció baixa.

Gràfic 32

Percentatge de PAS amb dedicació a temps parcial als centres propis de les universitats públiques

Curs 2020-21

Font: Observatori del sistema Universitari • Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del SIU.

9.5. DIMENSIONAMENT DE LA PLANTILLA

Quant a la ràtio d'estudiants/PAS, el Gràfic 33 mostra que Catalunya es situa, dins del conjunt de les comunitats autònomes, en una posició lleugerament millor que la mitjana.

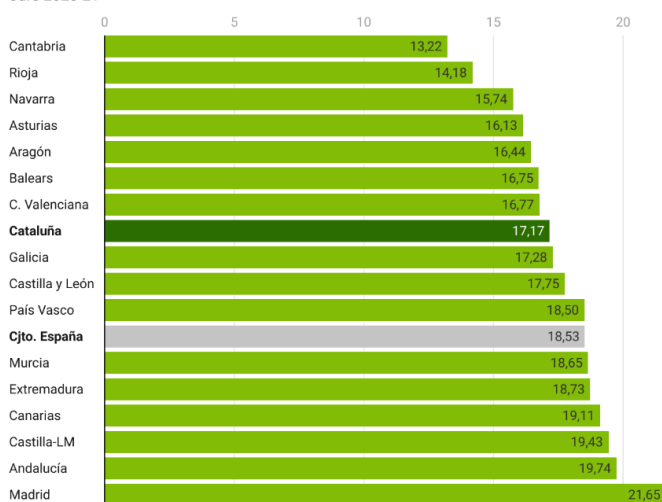
Finalment, donada l'escassetat de la plantilla de PDI, les universitats públiques catalanes son les millor situades quant al nombre de PDI per PAS, tal com es pot comprovar al Gràfic 34.

Gràfic 33

Ràtio estudiants/PAS en ETC, en centres propis d'universitats públiques

Curs 2020-21

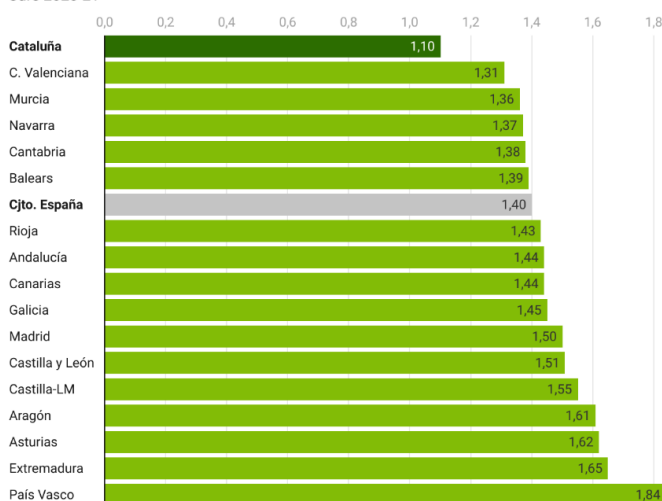
Font: Observatori del Sistema Universitari • Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del SIU.

Gràfic 34

Ràtio PDI/PAS en ETC, en centres propis de les universitats públiques

Curs 2020-21

Font: Observatori del Sistema Universitari • Creat amb Datawrapper

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del SIU.

10. Relacions harmòniques entre govern i universitats

En general, des de fa temps, l'actitud dels equips rectorals de les universitats és la de no discutir públicament les decisions del govern de la Generalitat i d'exhibir una bona sintonia amb el departament corresponent.

Així, quan es varen dur a terme les retallades pressupostàries, la reacció de les universitats va ser molt feble o inexistent, a diferència de la de les universitats públiques de Madrid, que varen arribar a presentar, amb èxit, demandes judicials per la supressió del pla plurianual d'inversions.

Tanmateix, cap als voltants del 2015, UB, UAB i UPC varen reclamar reiteradament la reversió de les retallades dels anys precedents i a l'octubre de 2019 les vuit universitats de l'ACUP varen publicar un manifest que es va llegir en un acte celebrat a la Universitat de Barcelona.

Des d'aleshores no s'han manifestat públicament, de manera significativa, reivindicacions orientades a corregir les nombroses mancances mostrades en aquest informe.

11. Conclusions i comentaris

En síntesi, es pot dir que el sistema universitari català té les característiques següents:

- Presència important de les universitats privades, entre les quals n'hi ha de subvencionades amb fons públics.
- Bons resultats de l'activitat acadèmica de les universitats públiques, que gaudeixen de prestigi i, en general, tenen un nivell comparable a les d'altres països de l'entorn.
- Nivell d'escolarització universitària baix, relativament a la població total i a la població de 18-24 anys d'edat.
- Accés desigual, a favor de l'estudiantat de famílies amb nivells alts de renda i de formació.
- El finançament públic se situa entre els més baixos de totes les comunitats autònomes, tant si es considera la subvenció per estudiant que, al 2019, només superava la de la Comunitat de Madrid, com la relació amb el PIB (sols per sobre de Navarra i Balears).
- Els preus públics han sigut els més cars d'Espanya, especialment des de 2012. Les rebaixes dels darrers anys han millorat la posició de Catalunya a aquest respecte, però els preus encara se situen entre els més alts.

El 2019 els ingressos per preus públics per estudiant eren, amb diferència, els més alts d'Espanya.

- Oferta docent relativament més abundant i de creixement més fort que en les altres comunitats autònomes.
- Preeminència destacada en recerca.
- Centres CERCA que competeixen amb les universitats en l'assignació de PDI i de recursos financers públics.
- Pes rellevant de les activitats de transferència.
- Doble via (funcionarial i laboral) en la carrera docent del PDI.
- Plantilla de PDI amb majoria de més de 50 anys d'edat.

- Plantilles de PDI amb molt alts nivells de temporalitat i de dedicació a temps parcial.
- La relació estudiants/PDI és la més alta d'Espanya.
- Incidència del govern de la Generalitat en la selecció del PDI, via els programes Serra i Húnter i ICREA.
- La ràtio PDI/PAS, és la més baixa d'Espanya i reflecteix, com la d'estudiants/PDI, l'escassetat de personal docent i investigador. La d'estudiants/PAS se situa entorn de la mitjana estatal.
- Nivells alts de dedicació a temps parcial del PAS.
- Relacions harmòniques entre el govern de la Generalitat i les universitats públiques, que mostren poca propensió a reivindicar obertament un millor tracte pressupostari.

És difícil explicar els bons resultats i el prestigi de què gaudeix el sistema universitari públic català en unes condicions de finançament com les que pateix i que han donat peu a una composició del personal docent i investigador que, més enllà de situar-se fora del marc normatiu vigent, presenta greus deficiències pel que fa al seu potencial docent i de recerca, a causa del nivell elevadíssim de temporalitat i de contractes amb dedicació a temps parcial, que no impliquen obligacions de recerca, i també de la baixa proporció de PDI en la fase inicial de la carrera acadèmica, la qual cosa, a més, fa difícil garantir la continuïtat i la renovació dels grups de recerca. Una alta proporció de PDI amb dedicació a temps complet és necessària per fer possible una activitat acadèmica de qualitat. De fet, la universitat espanyola va fer un gran salt endavant quan, com a conseqüència de la llei de reforma universitària, de 1983, de diverses disposicions que la varen desenvolupar i de la llei d'incompatibilitats de 1984, va augmentar substancialment la proporció de PDI a temps complet, amb què ens vàrem aproximar a una estructura d'aquest personal com la de les universitats de qualitat dels països amb què ens volíem comparar.

En aquest context es podria dir que el prestigi i els bons resultats de les universitats públiques catalanes són l'efecte d'un miracle. Però, si descartem aquesta explicació, l'única que hi trobem, i amb la qual coincidim amb l'opinió expressada per rectors de les universitats públiques catalanes, és que tot això és fruit de la motivació i la dedicació del personal, del qual no es pot esperar que pugui mantenir indefinidament un esforç com el que ha estat duent a terme aquests darrers anys i que certament no podrà fer el que es vagi jubillant

CONCLUSIONS I COMENTARIS

forçosament, per raó d'edat, o voluntàriament, quan compleixi les condicions per tenir-hi dret. A més, s'ha de tenir en compte que generalment transcorre un temps considerable entre l'assoliment dels resultats de la recerca i llur publicació en revistes acreditades, en què es basa l'avaluació quantitativa de la investigació, és a dir: els indicadors de les activitats de recerca d'un període donat són un reflex de la que es va dur a terme en alguns períodes anteriors.

El conseller d'universitats s'exclamava en la inauguració del curs 2013-2014 perquè el sistema català tenia 460 portes d'entrada (graus), però totes les havia autoritzat el Govern. El curs 2021-2022 les universitats presencials catalanes han ofert 555 graus.

Aquesta proliferació de títols n'incrementa els costos de producció i implica una pressió sobre una plantilla de PDI amb mancances quantitatives i qualitatives molt importants. A més, en la mesura que la diversificació resulta sovint de l'especialització dels graus, pot arribar a desvirtuar el caràcter d'aquests títols, la funció dels quals consisteix a proporcionar una formació bàsica i generalista.

La combinació de retallades pressupostàries amb l'augment de l'oferta docent han conduït a reduir el cost de producció d'un crèdit docent mitjançant la configuració d'unes plantilles de PDI amb taxes de temporalitat i de dedicació a temps parcial tan elevades que fins i tot ultrapassen els límits legals, sense que en la trajectòria que ha desembocat en aquesta situació s'hagi fet cap actuació per impedir-ho.

En aquest context, des dels rectorats es reclama més autonomia i menys regulació: es va dir que el projecte de LOSU era reglamentista, encotillaria les universitats, que el que caldria és una llei de bases (cosa que s'interpreta en un sentit diferent del que té aquest terme des d'un punt de vista jurídic). Però abans, pel que fa a la selecció del PDI hi havia més autonomia, perquè per presentar-se a un concurs no calia l'acreditació d'una agència de qualitat qualificada, que ara és preceptiva: i és molt difícil negar que, globalment, el sistema actual ha permès elevar significativament el nivell del PDI que s'incorpora a les universitats o que hi assoleix categories superiors. Ara, després que el catàleg de títols oficials fos substituït per un registre, les universitats espanyoles tenen molta més autonomia que a França o Alemanya (on segueix vigent el catàleg), dintre dels condicionants pressupostaris, pel que fa a la generació d'oferta docent, i això ha donat el resultat que coneixem.

Però l'autonomia està limitada per la manca d'un sistema de finançament suficient i estable i perquè l'administració, malgrat el discurs que cal donar confiança als agents i deixar que actuï la mà invisible, a l'hora de la veritat

imposa, fins on pot arribar, procediments de selecció del PDI que reflecteixen una profunda desconfiança en les universitats.

Més enllà de discursos genèrics autocomplaents, el sistema universitari català presenta prou problemes significatius per justificar una reflexió i un debat sobre el seu paper a la nostra societat i els seus trets característics. Segur que alguns s'han de preservar. Però no és menys cert que n'hi ha que requereixen correccions profundes i, en alguns casos, ràpides, sense les quals es pot témer que els trets positius que predominen en les seves activitats pateixin un deteriorament significatiu en poc temps.

12. Fonts d'aquest informe

Totes les dades presentades en aquest informe provenen de fonts oficials públiques. Més concretament:

- Les dades poblacionals (població resident i població resident per edats) provenen de l'Institut Nacional de Estadística (INE): <https://www.ine.es/up/cKv11lfoi9> (consultat el 27/03/2022).
- Les dades sobre l'origen social de l'estudiantat universitari a Catalunya, així com sobre l'evolució de l'accés a grau a Catalunya, provenen del Consell Interuniversitari de Catalunya: http://universitats.gencat.cat/ca/altres_pagines/informe_i_estadistique_s/informes_i_estad_pre/ (consultat el 26/03/2022).
- Les dades sobre els contractes ICREA provenen de les memòries de la Fundació ICREA: <https://www.icrea.cat/en/annual-report> (consultat el 27/03/2022).
- La resta de dades sobre estudiantat, finançament, preus, oferta docent, personal docent i investigador, i personal d'administració i serveis provenen del Sistema Integrado de Información Universitaria del Ministerio de Universidades (SIIU): <https://www.universidades.gob.es/portal/site/universidades/menuitem.a9621cf716a24d251662c810026041a0/?vgnextoid=42d6372673680710VgnVCM1000001d04140aRCRD> (consultat el 07/04/2022 i el 04/05/2022)
- Les dades de recerca universitària per comunitats autònomes provenen de l'Observatorio IUNE: <https://iune.es> (consultat el 28/05/2022)

OBSERVATORI DEL SISTEMA UNIVERSITARI

@OSUniversitari

<http://www.observatoriuniversitari.org/>